

Dolenjske Novice.

Izhajajo 1. in 15. vsacega meseca. Cena jim je za celo leto 1 gld., za pol leta 50 kr. — Naročnino in dopise sprejema J. Krajec v Novem mestu.

Kdor želi kako oznanilo v „Dolenjske Novice“ natisniti dati, plača za vsako vrsto z navadnimi črkami 8 kr. za enkrat, dvakrat 12 kr., trikrat 15 kr.

V kakošnem jeziku dopisujejo gosposke Dolenjcem?

Prijatelji, ne pozabimo da smo Slovenci in Dolenjci! Te besede je napisal po večkrat v svojem spisu „Ogovor Slovencev“ malo dni pred svojo smrtjo škof, ki je Slovence čez vse ljubil, lahko rečemo, da še veliko veliko bolj, nego ljubimo mi Dolenjce, katerim na ljubo smo začeli pisati „Dolenjske Novice“. Ta škof je bil imeniten štajerski Slovenec Anton Slomšek, ki je vse prezgodaj leta 1862. umrl. Ali je z besedo Dolenjce, kranjske Dolenjce mislil, ne vem. Mogoče, če tudi se nekaterim štajerskim Slovincem veli Dolenjci.

Zakaj pa vse to navajamo. Naše c. kr. gosposke imajo v novejših časih, zlasti pod sedanjo vlado naročilo, da slovenskemu kmetu pišejo vse v slovenskem jeziku, da kmet to, kar mu pišejo, ložje zastopi, ali če tudi on ravno prebrati ne more, vsaj znajo to njegovim otroci, ki so hodili v domačo slovensko šolo. Nekdaj gosposke niso imele tega naročila, in pisalo se je vse v nemškem jeziku; ljudje so radi tega mislili, da morajo biti vsa pisma, ki pridejo iz c. kr. uradov, pisana v nemškem jeziku, in da drugače še veljave nimajo. Dandanašnji bi pa uradniki morali kar od kraja slovensko pisati, zlasti na Kranjskem, kjer so sami Slovenci; Nemcev pa razen Kočevarjev skoro nič ni. To se pa vendar skozi in skozi ne godi. Zakaj neki ne? Več reči pride z Dunaja ali iz družih nemških krajev v nemškem jeziku za našega slovenskega kmeta; uradnik pri nas pa morebiti nima časa, ali pa si misli, da njegova dolžnost ni, da bi take njemu došle dopise na slovensko prestavljal. Nekaterim starejšim uradnikom pa gre trdo s slovenščino, navajeni so le nemščine, in zato tudi le v tem jeziku uradujejo. Mnogo pisarij pride pa radi tega našim ljudem, zlasti županom le v nemškem jeziku v roke, ker se za slovenščino nič ne potegnejo.

Vidite, dragi dolenjski župani, svetovalci občinski in kmetje v obče, to ni prav in tudi ne praktično! Slovenščina je naš materinski jezik, slovenščino govorimo že od mladih let, v sloven-

ščini se tudi doma pogovarjamo v svoji družini; zato moramo gledati, da bodo tudi uradniki in župani pa njih pisarji naš jezik spoštovali. Nemci, Italijani in Madžari že od nekdanj svoj jezik jako spoštujejo in čislajo, Slovenci smo začeli pa še le v novejših časih zavedati se svojega lepega jezika in naših pravic.

Pa tudi praktično ni, da ne dobimo v slovenskem jeziku svojih pisem od gosposk. Slovenskega jezika je v govoru in pisavi zmožen skoro vsak človek pri nas, nemškega pa ne; še šolarček Vamprebrati zna, kar se Vam piše v domačem jeziku; nemščino pa morda v celem vasi komaj eden ali pa še nobeden ne ume.

Vsaj ni treba pri gosposkah razsajati radi tega, če se vam je v nemščini pisalo. Slovenci, in posebno Dolenjci so tudi prekrotki; od njih bode torej rahla prošnja že zadostovala in gotovo se bo oziralo dan denašnji na njih želje, ker ni to samo po postavi, marveč sedanja vlada na Dunaji in v Ljubljani to naravnost želite.

Storimo pa še mi, prijatelji, svojo dolžnost in ne pozabimo, da smo Dolenjci in Slovenci, kakor je že škof Slomšek svoje slovenske ovčice spodbujal pred 23 leti.

O dolenjskih razmerah

govoré slovenski časniki večkrat. Kolikor iz njih razvidimo, bi radi Dolenjcem pomagali, vsaj z dobrim svetom. Naš časopis večkrat pohvalno omenjajo. Ko je te dni „Slov. Narod“ priporočal Slovincem razne zadruge, kakoršne so posojilnice, spregovoril je o dolenjskih zadevah te besede:

„Ko bi Dolenjci gledé vina posnemali Gorenjce, ki imajo sirarske zadruge, in si napravili vinarske zadruge po izgledu Goriških vinogradnikov v Dornbergu in Stanjelu, bi svoja vina spravili ložje in dražje v denar. Toda ne dá se tajiti, da je pač težje delovati za vinarsko zadruge, kakor za katero koli drugo. Kakošno bode vino, je ležeče ne le od lege vinograda, od trsnega zasada, od obdelovanja, od branja, ampak tudi od tega, kako se pri branji, z moštom in z vinom v kleti ravna. Vinarska zadruge mora se torej omejiti na vinograde, kjer raste blizu jednako

vino. Lože bi se dale ustanoviti zadruga za nakupovanje strojev, za zidanje sadnih sušilnic, za napravo sadnih drevesnic itd. Na Dolenjskem je jedina Metliška posojilnica že starejša in, kakor kažejo računi, precej močna. Letos sta se ustanovili še dve: na Krškem, katera že posluje, in v Črnomlju, ki je že registrovana, je li pa že začela delovati, nam ni znano. V glavnem dolenskem mestu, v Rudolfovem, pa je le neki oddelek Ljubljanske obrtne pomožne družbe, da si bi pač tu bilo pravo in dobro mesto za dolensko posojilnico in hranilnico. Ko bi se narodne moči, mesto da se trošijo v mejsobnem, neplodnem boji, kateri nikomur drugemu ne koristi, kakor nasprotnikom, zjediniše za tako delo, bi več koristile narodu, kakor s tožarenjem in pritožbami.“

To so zlate besede, katere naj si zapomnijo zlasti Novomeščani, kjer se še vihar po zadnjih volitvah ni popolnoma podel. V Krškem n. pr. je pa vse složno. Ondi je posojilnica že začela poslovati s 1. julijem, in že nekaterim združnikom pomagala.

O globoki obdelavi zemlje.

Do sedaj borno in malo rodovitno zemljišče zamoremo (če je namreč v obče svet zato) z globokim oranjem ali kopanjem (28—34 centimet.) in sploh globoko obdelavo zdatno zboljšati: zgornja, površna, živa zemlja postane močnejša, spodnja plast pa rahlejša, in s tim bogatejši zaklad redilnih tvarin, ker le v zrahljano zemljo zamore dohajati zrak, ki je za razkrojenje organskih in rudninskih tvarin neobhodno potreben. Tako obdelana zemlja se tudi lahko ogreva, osuši in vlažnost v sé srka. Z globokim preoravanjem in prekopavanjem spravljamo namreč polagoma dosedaj mrtvo, neplodno spodnjo zemljo na površje, da mora razpasti, ker jo zrak prešine. Da pa vse to bolj vspesno dosežemo, moramo zemljo pred zimo preorati ali prekopati, da debelo vrezane brazde in plasti ostanejo čez zimo na mrazu. Napijo se tako iz zraka redivosti in postanejo brez gnoja rodovitne. Najbolj storimo, če se za takšno preoravanje podzemeljskega orala (podzemeljskega rovarja) poslužujemo. Takšno oralo sledi navadnemu plugu, kateri je v zgornji zemlji 20 centimet. globoko brazdo vrezal, za njim pa podzemeljsko oralo kakih 20 centimetrov spodnjo zemljo dalje rahlja. Tako dobé rastline novih virov za rast, in se tudi odstranijo vse zapreke, ki ovirajo krepko razširjenje korenin in dohod zraka, kateri je neobhodno potreben, da se razkrojé mnogovrstne redilne tvarine. Če je bolj ilovčna zemlja, bolj je potrebno, da se globoko obdelava.

Brez dvojbe pa v tem obziru največ dosežemo s posebno obdelavo zemlje, katero rigolanje imenujemo. Prekoplje se namreč 5—10 centimet.

globoko zemlja tako, da pride najspodnejša plast na površje, zgornja živa zemlja pa na dno; tako zamore do težke, mrtve spodnje zemlje, ktera sedaj na površji leži, zrak, veter, zimski mraz i. t. d. dohajati, ter jo dobro prešiniti. Tako obdelavo zemlje moramo posebno priporočati njim, ki vinograde napravljajo. Kjer se namreč misli nov vinograd zasaditi, mora se zemljišče na rečeni način globoko prekopati, da vršina zemlje spod, spodnja mrtva zemlja pa na vrh pride. V one jame pa se nameče raznovrstne tvarine, postavim jelšino, vejve ali vejnik, posekano rožje i. t. d., gori pa se dene žive dobre prsti za 60 centimet. po priliki debelo. Če pa je zemlja prepusta, treba je gnoja navoziti in ga 25 ctm. globoko podkopati. Nov vinograd se zamore na tako obdelani zemlji v jeseni s trtami zasaditi, če je namreč zemlja dostojno pripravljena, sicer pa v spomladi.

Človeku pa narava ni tako prijazna, da bi ona vse sama za njega storila, ampak ona mu je samo moč podelila, da more sam zase delati. Da se v enem letu tudi pri rigolanju ne dá doseči pravi namen, je lahko razumeti. Da pa vendar zemlja postaja tudi v spodnjih plasteh rodovitnejša, je treba zraka. Skušinja nas uči, da dobiva nove moči brez gnoja, če se dobro preorje in prekoplje, ker se zračnih redivnih stvari: dežja, prahu, solnca, vetrov i. t. d. napoji, katerih redivni drobci se v prekopano zemljo vlegajo in jo tako rodovitnejo narejajo. Prezračenje zemlje dosežemo tudi z drenažo, kjer zamore namreč zrak po glinastih do 7 centim. znotraj širokih cevih v zemljo dohajati, ktere so en meter globoko v ozke jarke, navadno v suhem poletnem, sicer pa tudi v spomladanskem času položene, dobro sklenjene in v glavni potok, kateri naj nižje leži, napeljane. Na takem čez rečene cevi posipanem in tudi okoli ležečem zemljišču rastline dobro napredujejo in se da čez orati, kopati, saditi in veliko več pridelati, kakor pa če bi odprti jarki ostali. To dokazujejo skušnje najveljavnejših gospodarjev (Angležev). Razun dejanskih dokazov nam to pokaže tudi ločba (kemija): ogljenčeva kislina je namreč za rast zelišč, dreves i. t. d. neizogibno potrebna; v onem zraku, kateri se je v drenažni cevi vlovil, tedaj v zraku, ki je prešinil zemljo in se tam spremenil, pa je bilo mnogo ogljenčeve kisline. Na tako obdelani zemlji morajo biti pridelki mnogo obilnejši, vsakteri sad se dobro obnese, ker se tudi vedno primerna gorkota nahaja; v deževnem vremenu globoko zrahljana zemlja lahko mokroto popiva in preobilno iz vrha odpeljuje, v veliki suši pa pri vsem tem spodnja zemlja vsaj nekoliko vlažna ostane. Drenaža zboljša popred skoro nič vredno zemljo, da postane suha, rahla in rodovitna. V taki zemlji se gnoj dobro razkrojuje, in tako popolnoma hasni rasti zelišč, ravno tako zmlete

kosti, pepel, apno i. t. d. Zemlja postane gorkejša, seme hitrejšje kali in dozoruje; gorkota zbuja življenje v rastlinah, zrak pa pospešuje rodovitnost zemlje. Travniki, kateri so nekđaj samo bičje, ločje in mahovje imeli, bodo polni sladkih trav; na njivah, na katerih popred še oves ni rastel, našelo se bo dovelj lepe pšenice in ječmena. — Z globokim preoravanjem in prekopavanjem pred zimo spravljamo tudi one zemeljske plasti na površje, v katerih je marsiktera zalega škodljivih mrčesev, kateri bi se spomladi zbudili in rastline pokončali, sedaj na vrhu jih pa zimski mraz pokonča, tako z onim delom zopet marsiktero škodo od nas odvrnemo.

Kdor si hoče opomoči, mora se sam pridno dela lotiti in privaditi, ker le tako so vsi premožnejši gospodarji in kmetje do blagostanja dospeli. Kar človek s krvavimi žulji zasluži, tega ne zapravi tako hitro. Največja in najlepša tolažba pa je ta, da si je z lastno močjo pripravil kar ima, in je tako srečen in zadovoljen mož, ki na svojem posestvu stanuje, še tako težko delo veselo izvršuje in vse gospodarno oskrbuje. „Gospodarnost je hči razumnosti, sestra zmernosti, mati svobode; ona je, kratko rečem, uporaba pameti in kreposti“.

Anton Kupljen.

Nauki v vinarski šoli na Slapu.

Spisuje Janez Sajé, nadučitelj v Šent Jerneji.

Premišljeval sem, kako bi najkoristnejše razširjeval uk, ki sem se ga posluževal od 16. avgusta do 5. septembra 1885 na vinarski šoli na Slapu. Najbolj mi dopade, nekoliko drobtinic iz svojega dnevnika priobčiti v „Dol. Novicah“, da bom na željo vis. čast. gosp. Riharda Dolenca, kot apostelj razširjeval nauk, ki so ga vsakemu slušatelju naročili, v svojem delokrožju. Vem, da je ta list nalašč osnovan za kmetijstvo, posebno za Dolenjce, ki razklada v priprostem jeziku razne skušnje, razne reči in potrjene resnice in nauke v kmetijstvu, in je torej velike važnosti, in zeló vreden, da se posebno in stanovitno podpira in še veliko bolj razširja. Vsaki naročnik naj bi pridobil še enega!

Taki umni in modri nauki od kmetovanja so vesela znamenja in priče, da tudi pri nas napredujemo v kmetijskih prej zelo zanemarjenih vednostih. Da je to jako potrebno, spoznavajo domoljubi in umni možje, ki jih s svojo učenostjo in modrostjo razjasnujejo in njihovo korist dokazujejo. In res, dan današnji ne more več le sama navada veljati, ampak je treba, da ljudje začnó učiti se tudi v kmetijstvu z mislijo delati, in ne kakor stroji, ki jih voda ali pa sopar žene.

V drugih deželah po svetu se je kmetijstvo že na tako stopinjo učenosti in modrosti

povzdignilo, da rodi na ti poti čuda lep, rekel bi, stoteren sad. Kako bi moglo le za nas prav biti, delati vedno po starem kopitu — ostati v nevednosti, in trpeti na dobri zemlji vedno le pomanjkanje in žalostno bedo, revščino, — in stradati, ondi, kjer se da z umom in pridnostjo zadobiti lepa obilnost in vesel blagostan. Bog je človeka v raj djal, ko ga je vstvaril, da bi ga obdeloval in varoval. Pridno delo je torej božja volja.

Božje stvarjenje je tako prečudno lepo, in zemlja, naša mati, ki nas redi, nam ponuja tako ljubeznjivo svoje dobrote, da bi moral biti res divji, kdor tega ne spozna. Brez te matere ne more nihče živeti. Živež in blagostan dobivati od nje je človeku sploh potreba. Kdor ve to prav storiti, bo obilno obdarovan, — to ravno pa je umno kmetovanje.

Po tem takem je kmetovanje ne le najpo- trebnejše, najkoristnejše, ampak tudi najzlahtnejše in najveselejše opravilo, — kmetijski stan pa častitljiv stan.

Ne mislite pa, da vas tu ne bom učil navadnih reči. Vsaj sem djal, da je treba le ljudi opomniti in napeljati, da morajo vse opravljati z mišljenjem, umom in s pametjo. Treba je poznati pri kmetijstvu vse lastnosti, postave in vodila, in učiti se, kako se dajo mnoge reči najbolje pridelovati, hraniti in v korist obračati. Da prvo kmetovanje ni bilo tako, kakor sedaj naše, vsak lahko verjame. Pa tudi sedaj med kmetovanjem in kmetovanjem je velik razloček. — Zato pač vidi vsak pametni človek, da naj se še dalje uči iz dobrih bukev ali pa od družih ljudi.

Ravno sedaj imamo Dolenjci s trgatvijo mnogo posla. Prav žal mi je, da nisem že poprej zamogel pisati, kar sem slišal na vinarski šoli. Upam, da boste vse pazljivo brali, kar vam bom o „vinarstvu“ to je o trtoreji in kletarstvu sporočal.

Najprej vam pa povem, da, če bo katera beseda bolj ostra o Dolenjcih, ne zamerite, kakor sem jo kupil, tako jo bom prodal, — pa le v naš dobiček, da bi se izučili tudi mi, in dospeli na višjo stopnjo! Le pridno prebirajte, gotovo si bote nabrali mnogo lepih in koristnih naukov, katerih ne dobite na trgu. — Začnimo!

V trtoreji smo na Kranjskem še zeló na nizki stopinji, in sicer na najnižji v Avstriji — posebno na Dolenjskem. Dolenjce razdraži, če si upa kedo čez njih vino kaj reči. Toda tisti, ki samo dolenjsko vino prideluje, še ne more o njem prav soditi, ampak le tisti, ki pozná vina družih dežel — in je vina na Dolenjskem natančno študiral. Edino le tak mož bode sodil

po pravici. Jaz bom tu povedal le, kar je o naših vinih govoril tak učen mož.

Kranjska vina so dvojna: Marwein, dolensko vino. O tem je djal, da je prekislo.

Za šampanjec je treba vino najnižje vrste. Vendar pa „dolenjec“ sploh ni zato, da bi se iz njega napravljaj šampanjec. Dolenjska vina imajo preveč kisline in premalo alkohola, in tudi slabo barvo. Če bi bilo na Dolenjskem vino količkaj boljše, došlo bi ponj dovolj kupcev iz Maribora, kjer napravljajo veliko šampanjca. —

(Dalje prihodajič.)

Kaj je novega po avstrijskem cesarstvu?

V Ljubljani se je osnovala družba sv. Cirila in Metoda, ki bode podpiralo slovenske šole tam, kjer hočejo nemci slovenske otroke z nemškimi šolami ponemčiti. Slovenci, vpisujte se pridno v to družbo!

Kakor poprej na Češkem in Koroškem, tako so presvitli cesar tudi v Slavoniji zbrane vojake ogledali. Bili so prav zadovoljni. Iz sosednje Bosne in Hercegovine je prišlo veliko število imenitnih mož prosit mogočnega našega vladarja, naj se ti dve deželi popolnoma sklenite z Avstrijo, ker ste sedaj po imenu še nekako turški.

Državni zbor se je sošel 22. pret. meseca. Svitli cesar so ga odprli z daljšim govorom, v katerem so povedali, kaj misli vlada storiti v prihodnjih letih ter gospodom poslancem priporočali, naj jo vestno podpirajo.

Mirno zborovanje pač ne bode teklo, ker bodo gotovo nagajali zagrizeni liberalni Nemci. Posebno nekaj izmed njih vže sedaj preti, rekoč, da hočejo vse nemško in le nemško, pravic družih narodov ne marajo poznati. Videti je, da jim je ljubša Prusija, kakor naša Avstrija.

Kaj je novega po širokem svetu?

Španjci so močno rožljali z orožjem zoper Nemce, zavolj velicih otokov, kakor smo zadnjič povedali. Ali sedaj so se z lepo pobotali — še celo za odpuščenje prosili mogočne Pruse, ker je bil pruski poslanec od Španjcev razžaljen. Boljši gotov mir, kakor slaba vojska, si mislijo.

Kaj imenitna reč se je zgodila na Bolgarskem. Po zadnej turške vojski so Bolgare razdelili na dva dela; severnega je vladal knez Aleksander — južnega pa turški guvernér Krestović. Bolgarom to ni bilo nikoli po volji. 18. pret. meseca so pa kar zapodili tega turškega namestnika ter oklicali, da se združijo s severnimi brati pod eno vlado. Knez Aleksander je brž pri-

tekkel ter se razglasil za kneza vseh Bolgarov. Ljudstvo je navdušeno tega. Vse je na boj pripravljeno če bode treba, celo bulgarske dekleta hočejo v vojsko, da branijo domovino zoper Turka ali kogar koli. — Kaj bodo druge oblasti k temu rekle, se še ne ve. Vname se lahko iz te iskre velika vojska!

Gospodarske stvari. Poduk našemu kmetu.

** Porabi vsako priliko, kjer si moreš krajcar prislužiti ali prihraniti! Ni lahko navajati raznih malih prilik, pri katerih se dá krajcar prislužiti, opomnim samo tu gospodinje, kako si lahko one mimogredé pridobé krajcar za svoje male potrebščine, da ni treba za vsako malo stvar moža nadlegovati. Ako gleš-tajo marljivo vrtič pri hiši, vzraste jim marsikaj, za kar lahko v bližnjem trgu ali mestu dobé novčičev. Ako pridno redé kuretino, izkupijo za nje in za jajca lepe novce. A tudi gospodar sam si mnogo stroškov prihrani, ako zna kmetijsko orodje sam popravljati ali tudi napravljati. V zimskih dolgih večerih naj pridno napravlja iz dobro posušenega lesa toporišča, ročnike, grablje, platišča za kolesa, ojesa, gredeljne; naj plete košare, cajne i. t. d. S tem si bode dokaj troškov prihranil, ker vse leto se v kmetijstvu mnogo takih reči potrebuje, ki pa na trgu ne malo stanejo. Zato se je treba pa že v mladosti učiti, na stara leta se človeku več ne ljubi.

Piše nam se:

Iz Dobrove pri Ljubljani 18. septembra. Nektarekrti sem vam že poročal to ali uno od našega kraja. Če sem vam Dolenjcem vstregel takrat — nate vnovič nekaj vrstic.

Tu na Dobrovi obhajamo vsako leto od velikega šmarna pa do prve nedelje po malem šmarnu božjo pot. Prišlo je tudi letos v tem času jako veliko tujcev počastit Mater božjo, zlasti zadnje praznike, ker jim je poprej branilo grdo vreme. Da to prinaša dobiček našej lepej dolini, se ume samo po sebi: več ko pride romarjev bolj smo veseli. Se pa tudi skrbi pri nas, da tuji človek vedno kaj lepega, kaj novega zagleda. Naš častiti gospod župnik so v malo letih cerkev vso prenovili, postavili zunaj nje prekrasno podobo Device Marije i. t. d. — Letos so sezidali velik hlev in drugo gospodarsko poslopje tako lepo in pripravno, da bi se vsacemu gradu podalo. Naš farovž je tako velik, da ga bodeš na Kranjskem težko dobil enacega; prav potrebno je bilo, da so mu tudi

druga poslopja primerna. — Dalje smo letos šolo razširili v dvorazredno. Da je bilo to mogoče, se dozidava ravno sedaj nova mežnarja. Gospoda župnik in naš državni poslanec dr. Poklukar, ki med nami prebiva, sta res storila za naš kraj jako veliko. Pri tem moram pa še posebej povdariti to, da nas tolike in tako različne nove naprave in poprave razun vožnje potrebnih reči za zidanje skoraj nič ne boli — tako zna gospod dobiti pripomočke, tako modro delo vravnati, voditi. — Tudi pošto smo dobili letos na Dobrovi. Zahvaliti se imamo zanj enako posebno zgorej imenovanima gospodom.

Pač srečen je kraj, kjer se viši toliko trudijo za občni blagor, kakor pri nas!

Z jesensko letino bomo precej dobro opravili. Pri košnji otave nam je nekoliko dež nagajal, sedaj imamo pa že dolgo kajlepo vreme. Za vas Dolenjce je to pač kakor navlaš — kajti postregli nam bote gotovo z izvrstno vinsko kapljico. Iz srca vam želimo srečo!

Domače vesti.

(Najvišji dar.) Nj. veličanstvo presvitli cesar podarili so župnijskemu predstojništvu v Šent-Jurji pri Šmariji v ljubljanski okolici za cerkvene potrebe svoto 200 gld., in za raširjenje šole v Starem Trgu, okraj črnomaljski, 300 gl. iz Najvišje zasebne blagajnice.

(Imenovanje.) Nj. ekscelenca minister in vodja pravosodnega ministerstva imenoval je notarijska kandidata dr. Adolfa Mravлага za notarja v Radečah in Martina Kocbeka pa v Kostanjevici.

(C. kr. deželni šolski svèt) je nadučitelja v Krškem g. Teodora Valento imenoval za učitelja na ljubljanski mestni nemški šoli. — Na Rako pride za družega učitelja g. Vrezie, prej pri sv. Gregoriju pri Sodražici.

(Umrl) je 30. avgusta g. Martin Indof, župnik v Smihelu pri Žužemberku.

(Prodaja lepe živine.) V Novem mestu bode c. kr. kmetijska družba po dražbi prodajala lepo živino muriškega plemena v soboto 3. oktobra.

(Jamo našel) je gosp. Alfonz Oblak pod domačo njivo, od tako imenovanega mestnega brega kak streljaj dalje. Na videz je jama umetno izdolbena, in skalnati lepo pravilen obok je videti okajen. Jama je s prstjo zametana toliko, da je le dobro ped prostora, in je do sedaj dal lastnik do 4 seznje daleč prst ven nositi, med katero so se našle živalske kosti in neko železno, srpu enako orodje. G. Alfonz Oblak prosi naše častite bralce, naj mu poročé, če je komu kaj o tej jami znanega.

(Iz Krškega) nam prihaja tožba, da mestni očetje za dobro pitno vodo, za vodnjake premalo skrbijo. V celem mestu imajo baje jeden sam javen vodnjak, kar je za dolgo mestece res premalo.

(Naša vrla žandarmerija,) katera ne izpolnjuje samo vestno dolžnosti svojega stanú, marveč skuša tudi narodu pomoči v bedi in pomanjkanji, nabrala je med seboj 114 gl. 93 kr. za prebivalce v kostanjeviškem okraji, katerim je toča uničila poljske pridelke. Gospod deželni predsednik izrekel je c. kr. deželnemu žandarmerijskemu poveljništvu za ta visokodušen dar zahvalo in priznanje. — Tako piše „Lj. L.“

Jurčičevih zbranih spisov V. zvezek je ravno na svitlo prišel. V prav lepi obliki, kakor prejšnji, obsega slednje spise: Hči mestnega sodnika; Nemški valpet; Sin kmetškega cesarja; Lipe; Pipa tobaka; V vojni krajini. — Cena zvezku je 70 kr., krasno vezan pa 1 gld. 20 kr.

(„Kmetom v pomoč“) imenuje se izvrstna knjižica, ponatisnjena iz uvodnih člankov „Slovenčevih“ ravno tega naslova. Pisatelj jim je dobro znani župnik č. g. Ivan Belec v Fužinah (Weissenfels), založila jo je pa „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani. Knjižica obsega 144 strani in veljá 25 kr., po pošti 5 kr. več. Kdor jih vzame 10, dobi 1 po vrhu. Knjižica je v tej stroki nekaj posebnega, ker je do sedaj v slovenskem jeziku še nismo imeli. Gospod pisatelj se je mnogo trudil pri sestavi te knjige in na čast mu bodi rečeno, da je tudi svoj namen dosegel. V njej podal nam je nekaj, kar se bode posebno tistim prilegalo, katerim je na srci žalosten razpad našega kmetiškega stanú in bi mu radi kvišku pomagali. Naj se to tudi ne bode takoj doseglo — razpad in rast se godi polagoma — a stanje se bode vsakemu pojasnilo, kdor bode knjižico čital z marljivostjo in razumom. Zato knjižici želimo prav mnogo razširjenja.

(„Missa pro defunctis“) imenuje se na novo izšel napev za črno mašo. Napev zložil je Ig. Hladnik, dobiva se pa pri g. Rudolf Milicu v Ljubljani. Obsega 8 strani, oblika je prav lična. Cena 50 kr.

(„Krajcarska podružnica „Narodnega doma“ v Ljubljani“) imenuje se društvo, katero od vsacega društvenika na mesec eden krajcar dobiva. V ta namen so v različnih krajih poverjeniki, pri katerih se imenovani krajcarji pobirajo. V Novomestu se to lahko plačuje pri uredništvu „Dolenjskih Novic,“ kjer se je že precej udov oglasilo. Rodoljubi naj se prostovoljno oglasijo za poverjeničstvo pri gospodu

Dr. Josipu Stare-tu, blagajniku „Narodnega doma“ v Ljubljani.

(Opeharil se je.) Iz Sprotana se poroča: Nek jako poznat oderuh dal je kmeta, ki mu je bil neko svoto dolžan, rubiti, a ker sodnijski sluga pri njem ni družega dobil, kakor jedno kravo, moral mu jo je pustiti kot neobhodno potrebno imetje. Oderuh je na to mislil, kako bi vendar do svojega denarja prišel in iztuhtal jo je. Ko na neki semejni dan svojega dolžnika sreča, jame ga pomilovati in da bi dokazal, da se mu res v srce smili, podari mu jedno mlado kozo. Kmet bil je ves srečen in poln hvaležnosti za ta velikodušni dar hiti domu ter pové svojim sosedom, kaj da se mu je pripetilo. Ondotni župan pa je bil zeló prebrisan mož in je takoj spazil oderuhovo nakano. Zató kmetu svetuje, da naj kozo takoj zokolje in z družino pojé. Kmet uboga, in že drugi dan se je lahko prepričal o tem, da mu je župan dal dober svét. Uže na vse zgodaj namreč bil je sodnijski sluga zopet pri njem, kajti oderuh bil mu je že naznanil, da se kmetu sedaj krava lahko vzame, ker ima še kozo zraven nje. A kmet sedaj sodnijskemu slugi smehljaje še pokaže oglodane kosti pojedene kože. Krava morala se je zopet pustiti pri miru. Da se je oderuh za ušesmi praskal, si lahko mislimo.

(Obrabljene ali poškodovane dvajsetice.) C. kr. finančno vodstvo v Ljubljani naznanja na prošnjo trgovinske in obrtne zbornice, katero je ta predložila visokemu c. kr. finančnemu ministerstvu, da se ob enem pooblašajo c. kr. glavni colni urad in deželna plačilnica v Ljubljani, vse glavne davkarije in davkarije na Kranjskem, sprejemati zeló obrabljene ali poškodovane dvajsetice ali desetice in za nje dajati nepokvarjene.

(Kako se cene spreminjajo.) V požunskem mestnem arhivu hranjen je cenik iz leta 1563. Ko se je to leto imel Maksimilijan, Ferdinanda I. sin, v Požunu kronati za ogerskega kralja, sklical se je v ta namen ogerski deželni zbor v Požun, in da se vsled tega živež ni preveč podražil, odločila je cene posebna komisija. Iz tega cenika posnemljemo te-le cene: 5 jajc veljalo je 1 kr., za tri osebe kruha 1 kr., 1 funt govedine ali teletine 2 kr., 1 funt sira 3 kr., ena gos 6 kr., en prašiček 9 kr., eno pišče 2 kr., en voz drv, ki ga peljejo štiri voli, 25 kr. Tako je bilo nekđaj, zdaj je drugače.

Izpred porotnega sodišča.

Od dne 14. do 28. septembra t. l. vršile so se pri c. kr. okrožnem sodišči v Novem mestu te-le razprave pred porotniki:

16. septembra. Zatožena sta bila Anton Hribar in Matija Tratar iz Doljnih Jesenic zaradi uboja in ropa. V nedeljo 10. maja t. l. popoldne je Anton Andolšek vozil 5 žakljev soli iz Mokronoga v Mirno. V Mokronogu pil je nekaj žganja in pridružila sta se mu dva fanta ter ga prosila, da bi se z njim peljala na Mirno, kar jima je Andolšek tudi dovolil. Na samotnem kraji po poti sta pa zatoženca svojega voznika prijela in pretepla, ter mu mislila denar odvzeti. Ker je pa Andolšek na pomoč klical, nista imela toliko časa, da bi preiskala vse žepe in sta zbežala. Po c. kr. deželnem pravdnistvu zatožena se zagovarjata, da sta se samo sprla z Andolšek-om zaradi vina, ktereга mu nista hotela po poti plačevati. Anton Hribar je bil razun tega tudi zatožen, da je 7. junija t. l. Janeza Velšta pri sv. Roku z nožem na levo stran vratu ubodel, tako, da je ta še tisti večer umrl. Pri obravnavi pa je gospod drž. pravdnik od tožbe proti Matiju Tratarju odstopil in se je ta torej oprostil. Pri Anton Hribarju pa so gg. porotniki vprašanje glede uboja in prestopka proti telesni varnosti potrdili ter bil obsojen vsled tega na sedem let težke ječe poostrene z enim postom vsaki mesec.

17., 18. in 19. septembra. Zatoženi so France Tomažin, Janez Tomažin in Martin Vrček iz Rake. V Podulcah blizo Rake sta krčmarila Jože Švab in njegova žena Urša. Prodajala sta tudi tobak. V sredo 31. oktobra 1883 prihajali so ljudje na vse zgodaj k Švabovim po tobak in našli so Jožeta Švaba v sobi na tleh ležati v krvi; dihal je še, zavedal se pa ni več; druga soba je bila odprta in Urša Švab ležala je v njej mrtva v mlaki krvi. — Po dolgotrajni preiskavi se je še le zdaj dokazalo, da se je tu izvršil roparki umor, da je najbrže sodelovalo več oseb, ki pa še niso vse znane. Zatoženima Francetu in Janezu Tomažinu je pa priča Janez Ptičar pri obravnavi v obraz povedal, da ju je tisto noč videl v Švabovi hiši, da je videl, ko sta držala Švaba i. t. d. G. Porotniki so glede vseh treh zatoženih vprašanje zaradi roparskega umora potrdili in sodišče je oba Tomažina obsodilo k smrti na vislicah in sicer Franceta prvega potem Janeza Tomažina, Martina Vrčka pa na dvajset let težke ječe poostrene z enim postom vsako četrto leta in s temnico vsakega 31. oktobra.

22. in 23. sept. Zatoženi bil je Janez Lekše iz Površja. C. kr. pravdnistvo ga je tožilo, da je sokriv hudodelstva ropa, ki se je izvršil 4. decembra 1881 blizo Kržiš. Imenovanega dne se je namreč posestnik Jože Tomažin ob 5. uri zjutraj napotil v Rako k rani maši. Po poti se mu je pridružil ptuj človek ter djal, da gre v Rako, a da je pot zgrešil. Nista šla dolgo skupaj, ko ptujec Tomažina z gorjačo po glavi vdari ter zahteva od njega denar. Tomažin ves v strahu, mu poda svoj mošnjček z 20. gold. misleč, da bode ropar s tem zadovoljen odšel. Ali taje začel po Tomažinu z nožem bíti tako, da ga je hudo ranil, potem mu preiskal žepe in vzel listnico, v kateri je bilo 1600 gld. Po dolgotrajni preiskavi se je pokazalo, da je bil omenjeni ptujec Andrej Sešina iz Gršče vasi ter bil zaradi tega obsojen leta 1883 v ječo za vse dni svojega življenja. Vže tedaj se je sumilo, da Andrej Sešina najbrže ni sam izumil ono grozno dejanje in oropani Tomažin je izpovedal, da je tedaj, ko je bil napaden, ne daleč na strani videl stati še enega človeka, ktereга pa tudi ni spoznal, ker je bilo zjutraj o 5. uri še mračno. Še le zdaj se je pokazalo,

da je Sešinovi tovarš bil Janez Lekše iz Površa. Priči Tone Ravnikar mlajši in njegova mati Neža Ravnikar, pri katerih je Sešina za časa onega ropa stanoval, ste namreč povedale, da je Janez Lekše pogosto zahajal k Sešini, da sta se ta dva skrivaj pomenkovala, da je tisti dan po ropu prišel Janez Lekše k Sešini in krvavo obleko odnesel in novo preskrbel. G. Porotniki so zato vprašanje glede sokrivstva potrdili ter bil Janez Lekše obsojen na deset let težke ječe.

25. in 26. sept. Zatoženi so Anton Jaklič, Neža Jaklič, Jože Jaklič, Jože Hirsch, Magdalena Lobiser, Magdalena König, Marija Černe in Jožefa Schober hudodelstva goljufije. — Anton Jaklič, kramar v Obrern-u je dne 27. februarja t. l. prosil, da se o njegovem premoženju napravi konkurz ter je naznanil svoje premoženje z 1271 gld., dolgove pa z 6770 gld. Preiskava je pa dokazala, da je Anton Jaklič svoje premoženje deloma svojim otrokom, deloma svoji ženi oddal, deloma pa in sicer svoje premakljivo blago skril, pri čemur sta mu posebno pomagala Neža in Jože Jaklič, ki sta različno hišno opravo in blago iz prodajalnice nosila Magdaleni Lobiser, Magdaleni König, Mariji Černe, Jožefi Schober in pa Rudolfu Steiner-ju. — C. kr. drž. pravdnništvo je zgoraj imenovanih osem tožilo zaradi hudodelstva goljufije, pa porotniki so vprašanje glede hud. goljufije potrdili samo pri Antonu in Jožetu Jakliču in sodišče ju je obsodilo in sicer prvega na 18 mesecev težke, z enim postom na mesec poostrene, drugega na 14 mesecev težke z enim postom poostrene ječe, glede drugih pa so porotniki vprašanja zanikali in so se ti morali oprostiti. (Konec prih.)

Razne vesti.

* (Obdelovanje zemlje v starih časih.) V srednjem veku (od l. 476—1492 po Kristusu) je ležalo veliko zemlje še ne obdelane, dasiravno so si bili samostani postavili ravno v take samotne, puste kraje, kjer naj bi minih tudi za obdelovanje zemljišč skrbeli. To so prvotno tudi delali; a ker so imeli jako velika in razprostranjena posestva, niso mogli biti s svojimi služabniki in delavci vsemu kos. Marljivemu obdelovanju zemlje je bilo nepripravno, pomankljivo, večidel leseno orodje velika ovira. Pogostni sovražni napadi, različne vojske so odtegovali najboljše moči gospodarstvu in kmetijstvu. Bolj sta se brigala za kmetijstvo zlasti cesarica Marija Terezija in njen sin Jožef II. Začeli so tudi drugi visoki državni gospodje večjo skrb kmetijstvu skazovati in snovati že več nego pred 100 leti kmetijske družbe, ki so za uspeh kmetijstva prav veliko storile. Na Štajerskem n. pr. je bil lep izgled sam nadvojvoda Ivan, ki je imel na zgornjem Štajerskem izgledno kmetijstvo, a v Pekarjih pri Mariboru vzorno vinorejo. Kmetje so sicer tudi v novejših časih držali se starega kopita, a gospodski posestniki so začeli vinograde obdelovati po naukih umne vinoreje, in posnema jih dan danes vsaj tu in tam že tudi prosti kmet, posebno na Štajerskem in Dolenjskem pa le malo. Napredek v kmetijstvu so v starih časih nadlegovale kobilice, ki so v veliki množini tudi na Slovensko prišumele in vse pokončale. Zadnjikrat so bile v teh krajih l. 1782.

* (Kmečko življenje in letine v starih časih.) Življenje starih Slovencev ni bilo tako slabo, kajti bivali so po rodovitnih krajih, kateri so jim v

dobrih letinah dosta živeža dajali, ako so jih le tudi dobro obdelovali. Vina so veliko pridelovali, štajerska vina (tudi vipavska,) zlasti ljutomerska bila so že v srednjem veku imenitna in so se pila pri kraljevskih mizah; o dolenjskem vinu se pa toliko ne govori v starih bukvah. Pozneje so pa začeli v tej zadevi slabši časi nastopati, zlasti za kmeta. Vse, kar je boljšega pridelal, moral je grofom odrajtati. Tudi mestni ljudje so si nakupili boljšega živeža, ker so imeli vedno več denarja, kakor kmetje. Vendar se je tudi kmetom moralo še precej dobro goditi, ko se krompirju, tej velikej dobroti v sedanjih časih, niso mogli dolgo privaditi. Najboljše so živeli Slovenci od nekdaj po Slovenskih goricah, kjer so bivali po rodovitnih krajih. Vino so po Štajerskem in Dolenjskem od nekdaj radi pili, in to še v preobitelj meri, zlasti kedar so bile dobre vinske letine, n. pr. 1796—1798, 1811—1812, 1824, 1834. Slabe letine gledé v vseh pridelkih so bile leta 1814, 1815, 1816. V teh letih so Slovenci, posebno v rimskih krajih veliko gladú prestali ali celó lakote umirali. Lakota je takrat razsajala posebno po goratih krajih, koder so ljudje med zrnje mleli tropinske peške, koruzne bate in dr. — Vinske slabe letine so bile 1820, 1821, 1825, 1826, 1832, 1833, 1837, 1838.

* (Dogodek iz življenja pred kratkim umršega slikarja Kanona na Dunaji.) Pred več leti slikal je Kanon podobo nekega že precej priletnega gospoda, kateri je hotel svoji izvoljeni posebno s svojim novim in dragocenim kožuhom dopasti. Slikar je podobo pri omenjenem gospodu doma delal in bila je že skoro popolnoma končana, samo kožuh še ni bil dovršen. Da bi to tem lažje šlo, vzame kožuh na svoj dom. Bilo je okrog Božiča in revni slikar, ki ni imel drv, da bi si svojo spalnico dovelj kuril, posluževal se je kožuha namesto odeje. Kedo bi mu bil to tudi zamogel zameriti, razen morda lastnik kožuha, a ta je bil čisto nenevaren, ker mu slikar svojega precej skritega stanovanja ni bil naznanil. Vendar se je bil slikar nekoliko preračunal. Omenjeni gospod, ki je nemara svoje slike ravno tako težko pričakoval, kakor svojega kožuha, zvedel je vendar le za Kanonovo stanovanje in pride necega dne na vse zgodaj, ko je slikar še pod kožuhom ležal, v njegovo spalnico. Predno je še razsrjeni lastnik kožuha zamogel svoji jezi duška dati, zagromi slikar nad njim: „Nazaj, jaz imam kozé!“ Prestrašen zbeži ta iz sobe. Ko mu pa Kanon popoldne dpošlje sliko in kožuh, ni hotel nič vedeti o sliki, niti o kožuhu, ampak je le prosil, da naj ga za božjo voljo pri miru pusti s tem.

Opravki meseca oktobra.

—Zdaj naj se njive pognojé in preorjó in konča zimska setev. Proti koncu tega meseca naj se spravi vse korenstvo, kar ga je še na polji. Po travnikih naj se zdaj še pase, če ni preveč deževno. Kar se živine nameni za pitanje, mora se začeti zdaj pitati. Iz vrtov naj se konec tega meseca vse spravi, kar ne ostane čez zimo na njih. Zelje naj se poreže v lepem suhem vremenu. Repa, pesa in korenje se v zemlji najbolje ohranijo. Grozdja nikar preveč ne jej pa tudi mošta preveč ne pij, da ti ne bo škodovalo. Na travnike napeljuj vodo. Bučelne panje varuj mokrote, Glej posebno, da si v lepih dnevih dosti stelje za zimo napraviš. Za trgatev po vinogradih je naj-

boljši čas — letos že v začetku tega meseca. Kar je pa finega grozdja se pa še ne mudi. Po trgatvi naj se kolja pripravlja za drugo leto. Bel mošt se koj odtoči v sode, kateri imajo vrelne pilke. Črno vino naj vre na grozdnih mehurjih (mešičkih). V kleti naj se pazi, da se ne nabere od vrenja preveč ogljenčeve kisline, to je strupena sapa. V sadnem vrtu se lahko drevje presaja; sejejo naj se peške, zlasti peške, ki so ostali pri delanji jabelčnika in hruševca.

Sejmi na Dolenjskem.

V ponedeljek po roženkr. ned. na Vidmu poleg Krke, v Št. Vidu (pri Zatič.) in Črmošnicah; v četrtek po roženkr. ned. na Toplicah; 11. oktobra na Vinici; v četrtek pred sv. Terez. v Sodražici; v ponedeljek pred sv. Lukom v Bistrici (Trebn. kant.); sv. Luka dan v Novem mestu.

Loterijske srečke.

Trst	26. septembra	25	77	11	10	24
Gradec	19. septembra	51	49	75	46	72

Posestvo na prodaj!

V Št Rupertu št. 67

prodá se iz proste roke celo posestvo obstoječe iz za krčmo pripravno hišo, s sadnim vrtom in njivam. Več se izve pri lastniku **Janez Miklavčiču** v Trebelnem. [68—1]

Šivalni stroji.

Najboljši **Howe-, Singer in Cirkular** šivalni stroji z 5 letnim poročtvom (garancijo) prodaja od 40 gl. naprej. Da so moji šivalni stroji posebno dobri, znajo tisti častiti kupei pričati, kateri jih že 10 do 18 let rabijo.

Šivalni stroji.

J. OGOREUTZ,

v Novem mestu. [64—3]

Federn Matrazen

Tudi prodaja od 7 do 8 gld. lesene **Federn Matraze** od glv. c. k. priv. tovarne iz Dunaja, katere drage „Drat Matratzen“ popolnoma nadomestujejo.

Federn Matrazen

Podpisani naznanja da odpre

odvetniško pisarno

v Jesenkovtovi hiši zraven keržetije.

Novo mesto 1. oktobra 1885.

[67]

Janez Jagodic,

c. kr. deželni svetovalec v pokoju.

Kdor se hoče dobro nasmejati, naroči naj se na **Jurjev Koledar,**

katerega izda

uredništvo „**JURIJA S PUŠO**“ v Trstu
oktobra meseca t. l. za leto **1886.**

Jurjev koledar imel bo obilo zanimivega smešnega berila, pripovedek in pravljic, smešne prigodbe v prozi in poeziji, vse z lepimi podobami okinčano. Jurij je tudi prerok in bo prerokoval, kar še do sedaj nobeden ni, ker ima železno dušo, se ni bati, da bi poginil, ampak bode bril burke da bo smeh. — Cena mu je samo 55 kr. — Denar in pisma naj se pošiljajo: upravnštvu „Jurija s pušo v Trstu. [56—5]

Surova vazelina

(Rohwaseline) je

najboljše mazilo za usnje.

To stalno, nespremenljivo, tekoče mazilo je temne barve in se ne nahaja v njem nobena rastlinska ali živalska maščoba ter tudi ne postane nikdar žaltovo.

Sirova vazelina je najboljši pripomoček za obvarovanje usnja, ker najtrdeje usnje takoj mehko in volno stori ter se po vsemu usnji enako razleze in ga obvaruje, da ne strohni in se ne usuši.

Rabi pa se to mazilo za **obuvala**, da postanejo mehka in da jih voda ne premoči; posebno za **lovske čevlje**; za mazanje **jeremenov, komatov, usnja** pri **vozeh in kočijah**.

Opemnitni je treba, da se nahaja na starem usnji mnogo ostankov živalske ali rastlinske maščobe, treba je toraj usnje že od začetka dobro mazati; ko se pa te masti napije, zadostuje potem, da se le nekoliko namaže.

Neobhodno potrebno je to mazilo za vsakega, kateri ima konje, ker je najboljše za mazanje

konjskih kopit.

Vpeljano je to mazilo že za konjska kopita tudi v **c. k. vojski** po naročilu vis. c. k. ministerstva avstr. z uk. št. 2030. Da je to mazilo za konjska kopita v resnici izvrstno, to pričajo tudi mnoga pohvalna pisma prvih živinozdravnikov. Ta **sirova vazelina** namreč v konjsko in sploh v vsako živalsko kopito ali rog hitro vleze, ter ga obvaruje, da se ne cepi in se ga nobena bolezen ne prime.

Rabi pa se tudi za mazanje lešaja pri goveji živini, mašin in brizgalnic, ter tudi za mazanje železa, da ne zarujevi.

Sirovo vazelino

pa prodaja v Novem mestu **samo podpisani** ter velja v močnih, plehnatih škatljicah **10 kr.** (80 gr. težka), **35 kr.** (četrt Kg.), **50 kr.** (pol Kg.) in **80 kr.** (1 Kg.) Brez škatelj pa se dobiva po **65 kr.** Kg.

Vsim tistim pa, kateri želé to mast prodajati, dajem jo veliko cenejše. [20—6]

FRANC RUS, trgovec

v Novem mestu v Bučarjevi hiši št. 84.